

VÅR NÆRE HISTORIE

MOLAND OG DE "NAZIFABRIKKERTE KILDER"

Av Inger Cecilie Stridsklev, Skien

Arnfinn Moland holdt 20.11.00 et foredrag i "Den illegale presses forening": "Pressen og likvidasjonene – en femtiårskrise på 90-tallet". Det ble en del oppstyr da Moland forklarte at det begynte å bli tillatt med kritiske bemerkninger til Hjemmefronten bl.a. med at det satt folk i redaksjonene som hadde/hadde hatt familiemedlemmer i Nasjonal Samling.

Moland påstår i Aftenposten 11.1.01 at "påstander om groteske overgrep fra Hjemmefronten" var "løgner, basert på nazifabrikkerte kilder". Det ironiske ved påstanden er at de opprinnelige kildene ofte er nettopp: Den illegale presse eller norske aviser 1940-45 i London eller Stockholm. Et eksempel er horen og angiversken Polly fra Bergen som ifølge første side i Norsk Tidend London 29.3.44 fikk en velfortjent og voldsom død ved diverse knivstikk.

Etter at Moland hadde offentliggjort at han ville skrive bok om likvidasjoner, tilbød jeg ham 27.2.99 mitt samarbeid, slik at han kunne få vite det nøyaktige kildematerialet for hvert av de 150 rapporterte mistenkelige dødsfall i perioden 1941-45, der jeg antok at minst 100 representerte likvidasjoner. Dette var grunnlag bl.a. for min kronikk i Aftenposten 14.2.96. Moland aksepterte ikke. I stedet har han tillagt meg en like stor ensidighet i synspunkter og bruk av kilder som han selv viser.

Arnfinn Moland økte i sin bok "Over grensen?" antall "godkjente" likvidasjoner fra 65 til 82. Alle var angivelig godt begrunnet, ingen feiltakelser var skjedd. Da Moland fra Tønsberg Blad 3.12.99 ble konfrontert med at 20 år gamle Eivind Idland ifølge "Våre Falne" ble skutt i april 1945 i Andebu på grunn av en misforståelse, lovet han å undersøke. Ingen har ennå hørt resultatet. Utenom Idland har jeg fortsatt så mange kandidater til nr. 83 som Moland heller ikke i fotnoter har nevnt i sin bok, at jeg fortsatt mener det virkelige antallet likviderte er mellom 100 og 150. Moland har ikke vært villig til å kommentere hverken Idland eller en rekke andre tilfeller utenom de han har nevnt, som er omtalt bl.a. i pressen etter at hans bok kom ut. Kan hende Moland håper at det han kaller redaksjonenes kunnskap, vil sørge for at det Moland fremstiller som sant skal gjelde for ny endelig sannhet uten at spørsmål og motforestillinger blir tatt hensyn til.

Det er på høy tid at uklare tilfeller blir klarlagt mens det ennå finnes levende vitner. Mennesker som vet hvor levningene av avdøde som ennå ikke er gravlagt befinner seg, bør også si fra før det er for sent. Drap fra denne perioden er for lengst foreldet. Heller ikke sønnene til Ole Watnås, omtalt i boken "Historien om et lovlig mord", har fått begrave sin far.

★

DEN TAUSE GENERASJON

Av Svein Tønning

Hvorfor har det i alle år etter nazismens fall og okkupasjonens endelikt i 1945 vært så innmari vrient å få KLARLAGT og belyst de reelle forholda som den yngste generasjonen måtte utstå 1940-50? Var en av hovedgrunnene rettsoppjøret som Milorg-sjefen major

Langeland dokumenterte 1948-50? Ca. 50 år etter begynner nå forskere og forfattere å beskrive en del forhold som barn/unge av "landssvikerslekt"/"NS-ynge" etc. måtte tåle etter beste skjønn. Deres livsskjebne og andres hadde i alle disse åra blitt fortiet og stemplet. I et slikt konkret tilfelle/kasus er vedkommende som på 1980-tallet forsøkte å få dette forholdet tatt opp – bl.a. av landets sosial- og helsemyndigheter, som stemplet "klienter" lidende av personlighetsforstyrrelser fra tidlig barndom – samt produkt av arv og miljø. Basta: Helsevesenet kan ikke feste lit til "Trygves versjon". Så da så. Det "Trygve" hadde erfart – opplevd – vært igjennom, var ifølge sosial- og helsemyndigheter kun fabuleringer og fantasier. Slik lyder konklusjonen fra det hold, st.prp. 54, sak nr. 7, 1990-91. "Trygves versjon" dømt nord og ned.

Imidlertid begynner andre "lik" å ramle ut av skapet. Versjonene til NS-barna, tyskertø-ungene og lignende tilfeller gis full oppmerksomhet – og noen gis offentlig beklagelse. Dette gjelder ikke "gisselbarna". Hvorfor? Flere svar/begrunnelser kan nevnes bl.a. fra datidens foreldregenerasjons versjoner, om deres innsats under okkupasjonsregjeringen 1940-45. Disse versjonene har rådet grunnen mer eller mindre enerådende i snart 60 år. Men på 1990-tallet begynte denne tendensen å endres. Noen få okkupasjonsforfattere og historikere maktet å få utgitt verker som henledet vår oppmerksomhet på tabutema, så som likvideringene, samarbeidsforholda med okkupasjonsmakta og "tyskerarbeidere" og svartebørshandlinga etc.

Og året 2000 utga Aschehoug verket "Barn under krigen" forfattet av Berit Nøkleby og Guri Hjeltne. Den anbefales å leses fordi boka behandler hvordan barn under 18 opplevde de fem krigsåra 1940-45. Boka bør, etter mitt skjønn, inngå som obligatorisk pensum i landets lærer- og journalistutdanning. At dette verket ikke er siste avsnitt i historien om barn og unges oppvekst, skole- og familieforhold i tida 1940-45, virker her sannsynliggjort. For en som tilhører "den tause generasjon" og "taperne" fra den tida, er det å håpe at flere forskningsprosjekter kan begynne å klarlegge og dokumentere "alle" forhold som forekom, både spesielt og generelt. F.eks. de forhold/versjoner som er beskrevet i st.prp. 54, sak nr. 7, 1990-91 (Justisdepartementet). Her vises hva som skjedde 9. og 10. april 1940 i Oslo, 1940-41 Magnor, 1942 Oslobombinga, 1943-44 Stavanger, Suldalsosen, Oslo 1945 Geilo – slik forholda artet seg for en "skoleelev" 1940-45...

Undring: At versjonene til "skoleelever" som fikk utstå slike ting som st.prp. 54, sak nr. 7, 1990-91 handler om – i dag stemplet som "fabuleringer" av våre myndigheter, og ikke til å stole på fordi "eleven" led/lider av personlighetsforstyrrelser fra tidlig barndom og er produkt av arv og miljø – virker utstøtende og fordømmende, og frekt, som må imøtegås. Og derfor er det så viktig at "Den Tause Generasjons" fremstilling av sin oppvekst i dag kommer på trykk – som i boka "Barn under krigen".

★

BLI HELLER ABONNENT

ALTERNATIVT SAMFUNN 1/2001 – INTERNORDISK TIDSSKRIFT – VÅR NÆRE HISTORIE